

5. Хачумян Т. І. Формування критичного мислення студентів вищих навчальних закладів засобами інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Т. І. Хачумян. – Харків, 2005. – 221 с.
6. Lipman M. Critical thinking: what can it be? – N.J. : Institute for Critical Thinking, 1998.
7. Paul R. W. Critical Thinking : what every person needs to survive in a rapidly changing world. Rohnert Park, CA : Center for Critical Thinking and Moral Critique, Sonoma State Univ, 1990.

ОТРОХ Н. В. Инновационные технологии в преподавании курса “История Украины” в высших учебных заведениях.

В статье раскрыты возможности использования инновационных технологий в преподавании курса “История Украины” в высших учебных заведениях, в частности технологии критического мышления, интерактивных и игровых методов обучения. Автор пришел к выводу, что овладеть необходимыми знаниями и умениями студент сможет только тогда, когда он самостоятельно проявил к ним интерес и приложил должные усилия.

Ключевые слова: инновационные технологии, курс “История Украины”, критическое мышление, интерактивные методы обучения, игровые методы.

ОТРОН N. V. Innovative technologies in teaching of course “History of Ukraine” in higher education.

The article deals with the possibility of using innovative technologies in teaching of course “History of Ukraine” in higher education, particularly technology critical thinking interactive and gaming methods. The author concluded that possess the necessary knowledge and skills the student will be able only when he independently found interest in the handmade appropriate efforts.

Keywords: innovative technology, the course “History of Ukraine”? critical thinking, interactive teaching methods, game methods.

УДК 372.064.1:372.4

**Пантюк Т. І.
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка**

ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї ТА ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ЧИННИК ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

У статті проаналізовано та обґрунтовано питання підготовки дитини до школи, результативної взаємодії сім'ї та дошкільного у цьому процесі, визначено педагогічні умови його успіху. Наголошується на науковій обґрунтованості, суспільній зумовленості та інституційній різноманітності впливів процесу підготовки дитини до шкільного навчання. Увага акцентується на індивідуалізації, гуманізації та демократизації процесу підготовки дитини до школи.

Ключові слова: виховання, взаємодія, сім'я, дошкільний заклад, чинники, підготовка дитини до школи, готовність до шкільного навчання, педагогічні умови успіху підготовки дитини до шкільного навчання.

Проблема підготовки дитини до школи була і залишається актуальною у царині не лише педагогіки, а й психології, медицини, фізіології, соціології тощо. Складний і важливий для усього людського життя період вступу дитини до школи визначають різноманітні суспільні, економічні, політичні, психологічні, педагогічні детермінанти. Значимим є замовлення суспільства, яке формується в умовах реального життя і вимагає певного змісту цієї підготовки. Саме тому означеній проблемі надається педагогічною наукою чимало уваги, розробляються спеціальні методики для підготовки дитини до школи, вивчається проблема готовності дитини до шкільного навчання, узгоджуються вектори діяльності у цій сфері найважливіших виховних інституцій – сім'ї, дошкільного закладу, школи.

Для вирішення проблеми успішної взаємодії сім'ї і школи в сучасних умовах доречно звернутися до існуючих наукових досліджень, автори яких торкаються різних аспектів підготовки дитини до школи. Попереднє ознайомлення з проблемою дало змогу нам проаналізувати дослідження, які прямо чи опосередковано стосуються предмету нашої роботи. Так, Т. М. Бондаренко вивчає проблему підготовки дітей до школи в теорії і практиці вітчизняної педагогіки (друга половина ХХ століття) [2]; Н. І. Черепаня вивчає організаційно-педагогічні умови підготовки дітей до школи [11]; Л. О. Федорович обґрунтовує підготовку дітей до школи в умовах навчально-виховного комплексу [10]; Л. В. Ковальчук аналізує психофізичний розвиток як фактор готовності шестилітніх дітей до навчання в школі [3]; Т. В. Кравченко вивчає теоретико-методичні засади соціалізації дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи [4]; І. Л. Сіданіч обґрунтовує питання виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в сім'ї і школі [7] тощо. Усі ці та інші праці доводять актуальність проблеми підготовки та власне готовності дитини до школи і вимагають пильної уваги з боку науковців різних галузей.

Метою нашої **статті** є обґрунтування умов та особливостей результативної взаємодії сім'ї та дошкільного закладу у процесі підготовки дитини до школи.

У сучасних умовах сім'я залишається основним виховним інститутом становлення особистості дитини. Тут проходять перші роки життя людини, які є найбільш чутливими для формування цілого комплексу психічних якостей і властивостей.

Сім'єю називають малу соціальну групу, що існує на основі шлюбних зв'язків, кровної спорідненості або всиновлення та характеризується спільним проживанням її членів та спільною відповідальністю за виконання притаманних їй функцій.

Пріоритетними завданнями сім'ї, доводять учені, є: "...створити максимальні умови для зростання й розвитку дитини; стати соціально-економічним і психологічним захистом дитини; передати досвід створення і збереження сім'ї, виховання в ній дітей і ставлення до старших; передати

етнокультурний досвід свого народу; навчити дітей корисним прикладним навичкам та умінням, спрямованим на самообслуговування та допомогу батькам; забезпечити моральний розвиток дитини; виховати почуття власної гідності, цінності власного "Я" [1, с. 272-273].

Сім'єю також називають соціальну групу, яка відповідає нормам і цінностям певного суспільства, об'єднана сукупністю міжособистісних відносин, формується у суспільній діяльності [8, с. 97].

Л. Новикова сім'ю передусім пов'язує із проблемою соціалізації особистості і акцентує увагу на відповідальності одного члена за іншого. Вчена сім'єю називає "той різновіковий колектив, членом якого дитина стає з перших днів свого існування й вплив якого вона відчуває багато років, якщо не все подальше життя. Члени цього колективу об'єднані узами родинності та почуттям відповідальності" [6, с. 17].

У сім'ї проходять перші роки життя людини – дитинство, яке часто вважають не справжнім життям, а лише підготовкою до нього. Така хибна думка не дає можливості дитині розвиватися відповідно до своїх вікових та індивідуальних особливостей, та найбільшою проблемою є невизнання дитини рівноправним суб'єктом спілкування й діяльності. Українська сімейна педагогіка часто будується на системі заборон (не бери..., не говори..., не риж..., не рубай..., не втручайся..., не сперечайся, бо ти ще малий (а) тощо), які обмежують свободу дитини і не створюють умов для повноцінного розвитку й пізнання світу.

На цій проблемі наголошував К. Ушинський, для якого вільне виховання та самостійна діяльність дитини були визначальними критеріями успіху людського життя: "...людині притаманне прагнення до свободи, яке виявляється у ній ще в дитинстві, при перших спробах обмежити пелюшками її довільні рухи". Кант також визнає прагнення до свободи в людини природженим і називає його "...найсильнішою зі всіх природних схильностей людини". Броун стверджує майже те саме: "Прагнення визволитися від утисків, – говорить він, – є сильна пристрасть, яку тільки може відчувати людина і яка тим пристрасніша, чим вища душа людини" [9, с. 492-500].

Проте вчений наполягає на важливості включення вільної дитини у вмотивовану та цілеспрямовану діяльність, без якої життя втрачає будь-який сенс: "Для морального життя людини свобода так само необхідна, як кисень для фізичної; але як кисень повітря, звільнений від азоту, спалив би легені, так несвобода, звільнена від діяльності, губить моральну людину. У самостійній, улюбленій діяльності лише людина навчається поводитися з елементом свободи, настільки ж необхідним, як вогонь, і настільки ж небезпечним, як він. Беручись за діяльність з любові до її змісту, до її ідеї, людина сама безупинно добровільно утискає свою свободу і безупинно долає цю стислість, накладену на неї цією ж її улюбленою працею [9, с. 492-500].

Для повноцінного розвитку дитини важливими є різні види діяльності, проте пріоритетними визначаються ігрова та навчальна, які тісно пов'язані між собою і завжди мають освітній, виховний та розвивальний ефект. Засобом єдності педагогічних впливів сім'я та дошкільні заклади повинні домогтися активного включення дитини у цю діяльність. Ця проблема особливо актуалізується у період активної підготовки дитини до шкільного навчання.

Кожен віковий етап не однаково сприйнятливий до різних видів навчання. У житті дитини є багато періодів, коли певні навчальні впливи залишають найсильніший слід у її психічному розвитку. Їх називають сензитивними періодами розвитку.

У сенситивні (найсприятливіші) (пізньолат. *Sensitivus* – чутливий) періоди розвитку відбувається стрімкий розвиток психічних функцій (сприймання, мовлення, пам'яті, уяви, мислення та ін.). Власне, цей період і визначає наступний розвиток та удосконалення можливостей людини.

Практично усі сенситивні періоди (час оптимального розвитку мови, мислення, уяви, сприймання тощо) припадають на дошкільний вік. У цей час частина дітей відвідує дитячий дошкільний заклад, а значна частина виховується і розвивається у сім'ї. Від того, наскільки педагогічно компетентними і наполегливими у справі виховання є батьки, залежить подальший успіх навчання і розвитку дитини.

Первинна соціалізація дитини, як правило, відбувається у сім'ї, яка залежно від тих чи інших суспільних обставин виконує свої основні функції. На житті сучасної української сім'ї позначаються чи не усі суспільні процеси – економічні, політичні, демографічні, культурні, процеси глобалізації та урбанізації тощо.

Наше дослідження доводить, що сім'я як суспільний інститут є особливо чутливою до будь-яких змін у суспільному житті й миттєво відображає їхній характер і головні тенденції. Оскільки соціальні процеси є особливо динамічними та інтенсивними в умовах сьогодення, то й сім'я реагує на них відповідною зміною свого укладу життя.

На сім'ю в умовах сьогодення покладається головна відповідальність за процес соціалізації особистості, а глибинний зміст, масштаб і сила цієї відповідальності зумовлені соціальним статусом сім'ї, яка за відсутності обов'язкової дошкільної освіти повинна підготувати дитину до вступу у колективне шкільне життя, адаптувати її до оточення.

Проблема повноцінного функціонування сім'ї у сучасному суспільстві вимагає цілісного і комплексного аналізу цінностей, змісту і форм її життя, а також тих пріоритетних функцій, які вона відіграє у житті кожної людини. З огляду на предмет нашого дослідження наголошуємо на головних: репродуктивній, виховній, освітній, розвивальній, господарсько-побутовій, рекреаційній, феліцитарній (емоційній) тощо. Їх реалізація спрямовується передусім на підготовку дитини до майбутнього дорослого життя, а

відповідальне і компетентне ставлення сім'ї до функціональних обов'язків забезпечує успішне входження дитини у простір шкільного та громадського життя.

Задля ефективної та результативної взаємодії сім'ї та дошкільного закладу у процесі підготовки дитини до шкільного навчання слід означену співпрацю організувати таким чином, щоб вона відповідала певним вимогам, а саме:

1. Єдність педагогічних впливів сім'ї, дошкільного закладу та школи. Сутність цієї вимоги полягає у єдиному векторі позитивного впливу на дитину з метою її саморозвитку задля реалізації освітніх та виховних цілей.

2. Спрямованість і адресність педагогічних порад, рекомендацій та коментарів. Педагоги повинні знати особливості життя конкретної дитини в сім'ї, стан її здоров'я, особливості перебігу психічних процесів, здібності, нахили, інтереси тощо.

3. Підтримка діалогу між сім'єю та дошкільним закладом, оперативний зворотний зв'язок. Лише шляхом активної та партнерської взаємодії педагога з батьками результат підготовки дитини до шкільного навчання буде мати позитивний результат і стане для дитини процесом цікавим, захоплюючим і значимим.

4. Визнання дитини суб'єктом начально-виховного процесу, зокрема й у процесі підготовки її до шкільного навчання. Акцент на самостійність, свідомість, відповідальність, активність та творчість дадуть можливість дитині відчувати себе рівноправним учасником навчального процесу, одержати від нього задоволення й насолоду.

Досліджуючи питання взаємодії сім'ї і школи, В. Міляєва виокремлює три основні підходи до проблеми: 1) школа має визначальний вплив на виховання дитини; 2) навчання і виховання дітей у школі є логічним продовженням сімейного виховання; 3) сім'я і школа рівнозначні у своєму впливі на розвиток дітей; тільки у взаємодії вони можуть сформувати повноцінну особистість [5]. Загалом погоджуючись із позицією автора, все ж наголошуємо, що саме сім'я відіграє пріоритетне значення в організації процесу підготовки дитини до шкільного навчання з огляду на власні традиції, стан суспільного життя, перспективи розвитку освітньої галузі, запити суспільства, розуміння важливості освіти у житті людини.

Висновок. Виховний потенціал у сім'ї буде високим, а педагогічна культура батьків розвиватиметься та удосконалюватиметься за умови позитивно-спрямованої взаємодії сім'ї, дошкільних закладів і школи. Подібна взаємодія передбачає партнерські позиції педагогів і батьків щодо виховання, розвитку та підготовки дитини до школи.

Використана література:

1. Безрукова В. С. Педагогика. Проективная педагогика : учеб. пособие. – Екатеринбург, 1996. – С. 272, 273.

2. *Бондаренко Т. М.* “Підготовка дітей до школи як педагогічна проблема в теорії і практиці вітчизняної педагогіки (друга половина ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки – Луганськ, 2008. – 22 с.
3. *Ковальчук Л. В.* аналізує психофізичний розвиток як фактор готовності шестилітніх дітей до навчання в школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення – Львів, 2007. – 20 с.
4. *Кравченко Т. В.* Теоретико-методичні засади соціалізації дітей шкільного віку у взаємодії сім’ї і школи : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Т. В. Кравченко ; Ін-т проблем виховання НАПН України. – К., 2010. – 40 с.
5. *Міляєва В.* Взаємодія сім’ї і школи як психолого-педагогічна проблема / Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=64&c=1446>
6. *Новикова Л. И.* Школа и среда. – М. : Знание, 1985. – 80 с.
7. *Сіданіч І. Л.* Виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в сім’ї і школі : автореф. дис. ... канд. пед. наук / І. Л. Сіданіч ; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2004. – 19 с.
8. Социальная психология / под ред. А. В. Петровского. – М. : Педагогика, 1987. – С. 97.
9. *Ушинский К. Д.* Психологические основы воспитания. Формирование воли и характера человека. Воля как стремление к свободе. – М., 1953. – Т. 1. – С. 492-500.
10. *Федорович Л. О.* Підготовка дітей до школи в умовах навчально-виховного комплексу : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Криворізький держ. педагогічний ун-т. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
11. *Черепаня Н. І.* “Організаційно-педагогічні умови підготовки дітей до школи” : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 – дошкільна педагогіка. – Одеса, 2006. – 20 с.

ПАНТЮК Т. И. Взаимодействие семьи и дошкольного учреждения как условие подготовки ребенка к школе

В статье проанализированы и обоснованы вопросы подготовки ребенка к школе, результативного взаимодействия семьи и дошкольного учреждения в этом процессе, определены педагогические условия его успеха. Акцентируется на научной обоснованности, общественной определенности и институциональном разнообразии процесса подготовки ребенка к школьному обучению. Внимание акцентируется на индивидуализации, гуманизации и демократизации процесса подготовки ребенка к школе.

Ключевые слова: воспитание, взаимодействие, семья, дошкольное учреждение, условия, подготовка ребенка к школе, готовность к школьному обучению, педагогические условия успеха подготовки ребенка к школе.

PANTYUK T. I. Interaction between family and pre-school institution as the factor of child's school preparation.

The article analyses and substantiates the question of child's school preparation, effective interaction between family and pre-school institution in this process, defines the pedagogical conditions of its success. It accentuates the scientific validation, social dependence and institutional variety of the process of child's preparation to school education influence. The central attention is given to the individualization, humanization and democratization of child's school preparation process.

Keywords: upbringing, interaction, family, pre-school institution, factors, child's school preparation, readiness to school education, pedagogical conditions of successful child's preparation to school education.